

QÜESTIÓ EXPOSADA SOBRE LA CAPACITAT I LA VOLUNTAT DE L'HOME SENSE LA GRÀCIA

(25 de setembre, 1516)

WA 1(142)145–151

INTRODUCCIÓ

Ja podem suposar pel to dels sermons recollits i, molt especialment, arran de la seva exposició de la *Carta als Romans* durant el curs de 1515/16, que Luther aviat esdevingué el blanc de tota mena d'atacs per part de la vella guàrdia de teòlegs escolàstics de l'anomenada *via moderna*. En efecte, fou interpretant la carta paulina que el doctor havia pogut presentar amb més claredat i agudeses els seus punts de vista sobre el pecat de l'home i la justícia de Déu que, evidentment, diferien força de la teologia tradicional de l'època, la qual des de feia molt de temps anava plena del pensament filosòfic d'Aristòtil. Per fer-los callar i refutar de ple els postulats teològics de tomistes i nominalistes, un dels seus alumnes, Bartholomäus Bernhardi de Feldkirch, temps més tard prebost de Kemberg (1518) i un dels primers clergues en contreure matrimoni com a conseqüència del moviment reformista, va compendiar en tres tesis i nou corol·laris les idees que sovint havia escoltat dir a Luther durant les seves classes magistrals, relatives a la incapacitat de l'home per poder complir els manaments de Déu per mitjans naturals, i les va publicar a fi de sotmetre-les a un debat acadèmic, amb el suport entusiasta del seu mestre, qui les jutjava un bon resum de la seva posició (cf. WABr 1:65.18–66.58).

Aquest debat és, doncs, la primera resposta de Fr. Martí contra els qui van atacar les seves innovacions doctrinals en la ja esmentada lectura de la *Carta als Romans*. Probablement va tenir lloc el 6 de setembre del 1516 a les 7h del matí¹, suposà un atac directe contra el pensament i la doctrina dels teòlegs escolàstics. El propi Luther, encara que aleshores no era el degà (càrrec que ocupava el professor Andreas Bodenstein de Carlstadt, el qual per aquella època encara es comptava entre els partidaris de l'occamisme), presidí l'esmentada *disputatio* acadèmica i prengué un paper actiu en la aferrissada defensa de les conclusions del seu brillant deixeble. Tot i el seu suport, però, no s'ha pogut determinar amb exactitud quina fou la participació de Luther en la redacció de les tesis i corol·laris. El que sembla clar és que la seva formulació es basa en la lectura que l'agustí havia fet poc abans de la *Carta als Romans* i, per això, se l'ha considerat des de sempre el seu autor intel·lectual. A més, pel seu to rupturista respecte a la tradició escolàstica, podem afirmar que aquestes tesis enceten el període reformatori de la vida i l'obra de Luther, el qual abraçaria de 1516 a 1519, amb la publicació de les *Resolutiones*.

L'impacte d'aquell debat fou divers: Per una banda, els partidaris de l'antiga doctrina es van enfurismar encara més amb l'autor i impulsor d'aquelles tesis (sc. Luther); però, per una altra, també n'hi va haver alguns professors que van ser seduïts per aquella engrescadora *teologia de Crist*, com per exemple Nikolaus von Amsdorf i el propi Carlstadt, col·legues del doctor a la universitat, encara que al

1. Com a fruit de la defensa d'aquestes provocadores tesis, el mateix dia 25 de setembre, atorgaren a Bernhardi el grau de batxiller sentenciari (*baccalaureus sententiaris*) de la Facultat de Teologia de Wittenberg. La carrera acadèmica de Bernhardi havia començat el 1503 a l'*Studium* d'Erfurt. A l'any següent es traslladà a Wittenberg i el 1508 va obtenir el grau de *Magister*. El 1509 fou admès a la Facultat d'Arts, i el 1512 va rebre el títol de batxiller bíblic (*baccalaureus biblicus*). Havent ocupat la càtedra de física i el deganat de la Facultat de Filosofia, el 1518 arribà a ser el primer rector evangèlic de la Universitat de Wittenberg.

principi s'havien mostrat més aviat reticents a donar suport a una teologia certament transgressora en aquella època. En efecte, arran d'aquella disputa, les idees lutheranes van anar guanyant partidaris; el Dr. Carlstadt esdevingué un entusiasta promotor d'aquella nova teologia i, després d'estudiar a fons els escrits d'Agustí, l'any següent (1517) va fer-ne una defensa aferrissada en les tesis que va presentar a debat el 26 d'abril. L'agustinisme s'obria camí a Wittenberg!

A més, cal recordar que, per iniciativa del professor Amsdorf, les conclusions de la disputa de Bernhardi van arribar a les mans dels antics professors i mentors de Luther a la Universitat d'Erfurt, és a dir: Jodocus Trutvetter (o Trutfetter, expert en dialèctica, que era també conegut com «Doctor Eisenach», per ser oriünd d'aquella ciutat fronterera de Turíngia), i Bartholomäus Arnoldi d'Usingen (el qual havia donat classes sobre occamisme al futur reformador). No era cap secret que els dos mestres eren contraris a les innovadores doctrines del wittenberguès, ja que tant l'un com l'altre eren uns acèrrims *gabrielistae*, seguidors de les idees i dels plantejaments de Gabriel Biel (*ca.* 1418–1495), el gran teòleg nominalista que va ser professor a la Universitat de Tübingen, l'obra del qual tenia molts simpatitzants a la Universitat d'Erfurt. I era justament contra Biel que, a les seves tesis, l'agosarat alumne afirmava que l'home no era lliure de guardar els manaments divins mitjançant les seves pròpies facultats naturals sense el concurs de la gràcia (cf. tesi segona). Per fonamentar aquesta conclusió, l'autor adduïa abundants passatges extrets de la sagrada Escriptura i especialment dels escrits antipelagians de sant Agustí. Hem de tenir en compte que Luther acusava Biel i altres teòlegs escolàstics de *pelagianitzar* en les seves observacions sobre la gràcia, l'amor, l'esperança, la fe i la virtut (cf. WABr 1:66.32–35). Aquestes opinions, segons paraules del propi Luther, devien provocar «sorpresa» entre els teòlegs d'Erfurt, que era una forma suau de dir que els devien provocar un indissimulat enuig.

Però l'argumentació de Bernhardi va més enllà de les posicions de Biel, i podríem dir que és una esmena a la totalitat de la teologia escolàstica, atès que arremet contra dues de les seves màximes més estimades: *voluntas (sine gratia) libera* i *facere quod in se est*. Així, contra la primera s'afirma que l'home, sense la gràcia, està inevitablement lligat al pecat i, per consegüent, podem dir que l'home així és esclau i no pas lliure. I, contra la segona s'assegura que els poders naturals de l'home, mancats de fe i caritat, només poden caure en el pecat. O, dit altrament, l'home desproveït de la gràcia divina no pot ser convertit, donat que la conversió és exclusivament una obra de Déu. Tota l'exposició del debat va dirigida a refermar la idea que l'home ha de reconèixer-se pecador i pregar Déu perquè el perdoni. En aquesta situació, s'alça la figura de Crist com l'única esperança que té l'home d'aconseguir la justificació i salvació de la seva ànima. L'objectiu central de Bernhardi és, per tant, proclamar la impotència moral de l'home caigut i posar de relleu l'absoluta necessitat que té de la gràcia per ser obedient i per poder produir obres meritòries.

Aquesta fou la primera vegada que Luther exposava en públic el seu punt de vista teològic i de ben segur que es va sentir adelerat de poder discutir-lo amb els seus col·legues de la universitat. Potser per això el Doctor no va emprar aquí un to excessivament polèmic: pretenia convèncer a l'auditori acadèmic que la teologia escolàstica, i en particular aquella que derivava de Gabriel Biel, havia engegat un camí profundament equivocat pel fet de conferir un paper actiu a la voluntat humana en el procés d'assoliment de la gràcia divina². I per acabar, cal fer notar que, en basar les seves tesis en l'autoritat de l'Escriptura i sant Agustí, qualsevol podia arribar a la conclusió que el que estava sostenint Luther era que els teòlegs escolàstics no havien entès correctament aquelles dues fonts.

2. Hi tornarà amb la *Disputa contra la teologia escolàstica* (vid. p. 193 i s.).

QÜESTIÓ EXPOSADA SOBRE LA CAPACITAT I LA VOLUNTAT DE L'HOME SENSE LA GRÀCIA³

Sota la presidència de l'eminent Martí Luther, monjo agustí, mestre en arts i teologia, es debatrà el pròxim divendres, a les 7 h., sobre la qüestió següent⁴:

WA
145

«L'home, creat a imatge de Déu, ¿pot guardar per les seves pròpies facultats naturals els manaments de Déu, el seu creador, o fer o pensar alguna cosa bona i ser mereixedor de la gràcia i reconèixer això com a mèrit?»

PRIMERA TESI

L'home, l'ànima del qual està feta a imatge de Déu i, per tant, apte per a la gràcia de Déu, sotmet a la vanitat totes les criatures, de les quals se'n serveix, confiant únicament en els seus poders naturals. Ell només cerca el que és seu i el que és de la carn.

3. *Quaestio de viribus et voluntate hominis sine gratia disputata 1516.*

4. Tot i que Luther es presenta aquí en una posició neutral, president del tribunal acadèmic, el cert és que ell s'identificava plenament amb aquelles tesis, i així s'ho feu saber per carta, datada aquell mateix mes de setembre, al seu amic i germà d'ordre, Johann Lang, amb aquestes paraules: *De positione mea, imo Bartholomaei Feldkirchen [...] Et quidem positio ipsa ex me non est facta, sed M. Bartholomaeus eam sic conflavit, scilicet motus oblatratorum lectionum mearum garritu* (WABr 1:65.18–21). Les lliçons a què es refereix en aquesta carta eren, evidentment, les que va donar els anys 1515/16 sobre l'*Epístola als Romans*. Per tant, podem dir que Luther, tot i que no era llavors el degà, s'ho va fer venir bé per presidir aquella disputa i prendre així part activa en la defensa de les tesis.

Que l'home és la imatge de Déu queda clar en aquest passatge del Gn 1[27]: «Déu va crear l'home a la seva imatge»⁵. En canvi, que això sigui en relació amb la seva ànima, sant Agustí ho posa de manifest amb les paraules següents: «Encara que l'esperit humà no és de la mateixa naturalesa que Déu, tanmateix, la imatge d'aquella naturalesa, a la qual cap naturalesa supera en bondat, s'ha de cercar i trobar a l'esperit, la part més noble de la nostra naturalesa»⁶.

Que l'home és apte per rebre la gràcia de Déu, ho afirma sant Agustí indicant la raó per la qual la gràcia es confereix a la naturalesa humana, dient: «Perquè la gràcia de Déu, per Jesucrist nostre Senyor, no es dona a les pedres ni als arbres o als animals, sinó a l'home, que és mereixedor d'aquesta gràcia per ser imatge de Déu, no perquè la bona voluntat de l'home precedeixi el do de la gràcia, ni perquè l'home sigui el primer en donar per merèixer una recompensa»⁷, [cf. Rm 11,35]. El que resta d'aquesta tesi és ben clar. En efecte, l'home, sense la gràcia, és un arbre bord, incapaç de donar bons fruits [cf. Mt 7,17-18] i de fer servir la creació per a glòria i lloança de Déu, que és la finalitat última d'haver estat creat. Ans al contrari, l'home sotmet la seva creació a la vanitat, car només cerca el que és seu i el que és de la carn [cf. 1Co 13,5; Fl 2,21].

Primer corol·lari

L'home vell, «vanitat de vanitats i tot és vanitat», també fa vanes les altres criatures, que d'altra banda són bones.

WA
146

És evident que l'home vell [cf. Rm 6,6] és aquell que no estima Déu amb la més absoluta puresa⁸, que no té una abrusadora fam i

5. Cf. BSent I, d. 3. q. 10.

6. Agustí, *De Trinitate*, XIV, 8, 11 (PL 42, 1044).

7. Agustí, *Contra Iulianum*, IV, 3, 15 (PL 44, 744).

8. Contra Biel, cf. BSent III, d. 27, q. un., art. 3, dub. 2Q.

set d'ell, sinó que cerca amb la ment i l'esperit ésser sadollat per la criatura, quan, sent capaç de rebre Déu, podria ser sadollat només per Déu. Per això, és «vanitat de vanitats i està tot ple de vanitat» **Coh 1[2]**. I el **Salm 38 [39,5]**: «Ben cert, cada home és tot ell ple de vanitat». Que aquest home, tanmateix, fa que les altres criatures, que d'altra banda són bones (segons **Gn 1[31]**: «I Déu veié tot el que havia fet, i heus aquí que era molt bo», així com segons aquest passatge de l'Apòstol, **1Tm 4[4]**: «Tot el que Déu ha creat és bo»), també siguin vanes, hom pot deduir-lo de les paraules de l'Apòstol a **Rm 8[20]**: «Perquè la creació fou sotmesa a la vanitat, no pas voluntàriament».

D'això se'n desprèn que, sense tenir-ne cap culpa i per factors extrínsecs, la criatura esdevé malvada, vana i nociva, donat que per l'opinió que l'home en té [de si mateix] i per la seva apreciació equivocada, o per l'afecte que hi posa i per l'ús pervers que en fa, l'home s'atribueix a si mateix un valor superior del que en veritat li pertoca. A tall d'exemple: si consideréssim que el fenc és un aliment apte per a l'home, aleshores el tindríem per quelcom més valuós del que és⁹.

Segon corol·lari

Per això l'home vell no només es diu que és «carn» perquè es deixa conduir pel desig carnal i concupiscent, sinó perquè (encara que sigui cast, savi i just) no ha renascut de Déu per l'Esperit ¹⁰.

9. Tota aquesta argumentació la trobem gairebé literalment en l'exposició luterana de l'*Epístola als Romans* (cf. WA 56:373.2 i s.). A més, sobre aquest tema, Luther també havia predicat el primer de maig de 1515 (cf. WA 1:44–52).

10. Luther, per boca de Bernhadi, concreta aquí que el sentit de «carnal» no es refereix exclusivament a la luxúria sexual, sinó a l'home en el seu conjunt, com a espiritualment no regenerat i que, per tant, no pot practicar bones obres perquè està mancat de la recta fe en Déu que obra per la caritat, per la generositat envers els altres (cf. Wicks 1969: 182).

Que l'home vell és anomenat «carn», queda ben de manifest en els passatges següents: **Jn 3[6]**: «Allò que ha nascut de la carn, és carn»; **Ga 5[17]**: «La carn desitja contra l'Esperit»; **Rm 8[7]**: «La saviesa de la carn és enemiga de Déu». I el fet que Joan hi afegeixi: «Allò que ha nascut de l'Esperit, és esperit» **[Jn 3,6]**, fa evident tot aquest corol·lari. Si l'home no neix de nou de l'Esperit (encara que sigui just, cast i savi davant els seus ulls i davant els homes), és carn, és carnal, és l'home vell. Tot allò que és bo fora de Déu és carnal, només el bé increat [sc. Déu] és espiritual. Agustí declara: «Però sense aquesta (referint-se a la fe que obra per la caritat), fins i tot les obres que semblen bones es converteixen en pecat»¹¹.

Tercer corol·lari

Encara que tots els incrèduls són vanitosos, perquè no fan res de bo, no tots, però, patiran el mateix càstig.

La primera part d'aquest corol·lari queda ben palesa amb el testimoniatge del següents passatges bíblics: **Ha 2[4]**: «El just viurà per la fe»; **He 11[6]**: «Sense la fe és impossible agradar a Déu». La segona part la fa palesa de la mateixa manera l'Apòstol a **Rm 2[14-15]**, on diu: «Perquè quan els gentils, que no tenen la llei, fan per naturalesa les coses de la llei, aquests, sense tenir llei, són llei per a si mateixos, i així mostren l'obra de la llei escrita en els seus cors; els judicis de la seva consciència en donen testimoni, fent servir els seus propis raonaments per acusar-se entre ells mateixos». Agustí comenta aquest verset al llibre IV, capítol III de la seva obra *Contra Julià*, quan ofereix la seva explicació i fa comentaris sobre els incrèduls, tot dient: «Si no tenen la fe en Crist, certament ni són justos ni agraden a Déu (perquè 'sense la fe és impossible agradar a Déu', **[He 11,6]**). El fet, però, que el dia de Judici final es defensin amb

11. Agustí, *Contra duas epistolas Pelagianorum*, III, 5, 14 (PL 44, 598).

els seus propis raonaments, els servirà per ser castigats amb més benignitat, ja que naturalment hauran fet, tan bé com van poder, allò que és de la llei, donat que l'obra de la llei la tenen escrita als seus cors, que els prescriu no fer als altres allò que ells mateixos no volen patir. Malgrat això, van pecar perquè, sent homes sense fe, no van dirigir les seves obres a la finalitat a què haurien d'haver-les dirigit. Així, Fabrici serà castigat amb menys rigor que Catilina, no perquè aquell fos bo, sinó perquè era menys malvat i menys impiu que Catilina; no perquè Fabrici posseís les veritables virtuts, sinó perquè no s'havia desviat massa de les veritables virtuts»¹². I una mica més amunt diu: «Els que són justos per llei natural no són agradables a Déu»¹³.

SEGONA TESI

L'home, exclòs de la gràcia de Déu, no pot de cap manera guardar els seus manaments, preparar-se per a la gràcia, ni merèixer-la de condigne ni de congru¹⁴; per contra, resta necessàriament subjecte al pecat.

12. Agustí, *Contra Iulianum*, IV, 3, 25 (PL 44, 750). Al·lusió a Gai Fabrici Luscí, cònsol romà (282 i 278 aC), exemple d'honestetat i vida sòbria; i a Luci Sergi Catilina, que s'alçà contra la República sota el consolat de Ciceró (63 aC).

13. Agustí, *Ibid.*, IV, 3, 23 (PL 44, 749).

14. Aquesta tesi refusa de pla les posicions que normalment havia adoptat i defensat la *via moderna* (especialment, aquella que representava Gabriel Biel), a saber, que l'home sense la gràcia podia complir el preceptes divins i que també podia preparar-se per si mateix per rebre la gràcia (cf. BSent II, d. 28, q. un. art. 2, con. 3, i també III, d. 27, q. un., art. 3, dub. 2R). Per altra banda, els escolàstics solien distingir aquests dos tipus de mèrits, segons es fessin en gràcia o sense, cf. Tomàs d'Aquino, *Scriptum super Sententiis*, II, d. 27, q. 1, art. 3. Però Gregori de Rímini (ca. 1300–1358) ja havia refusat la possibilitat d'obtenir la gràcia a través d'aquesta mena de mèrits, cf. *Lectura in primum et secundum librum Sententiarum*, II, d. 26, q. I, art. 1Q.

La primera part d'aquesta tesi queda ben palesa en les paraules de l'Apòstol a **Rm 13[10]**: «Estimar és la plenitud de la llei », «el coneixement enorgulleix, mentre que l'amor edifica» **[1Co 8,1]**. *Item*: «La lletra mata, però l'Esperit dona vida» **[2Co 3,6]**. Quan sant Agustí comenta aquestes paraules, declara: «El coneixement [l'Escriptura] de la llei sense l'amor [*charitate*] enorgulleix, no pas edifica». I immediatament després: «El coneixement de la llei fa el transgressor orgullós; però, gràcies al do de l'amor, l'home sent el delit de complir la llei»¹⁵. I a molts llocs manifesta: «La llei fou donada perquè la gràcia es cerqués; la gràcia fou donada perquè la llei es complís»¹⁶.

Sant Agustí ensenya la segona part a molts indrets¹⁷. N'hi haurà prou d'esmentar-ne només alguns: **Jn 15[5]**: «Sense mi no podeu fer res». Així també a **Jn 6[65]**: «Ningú no pot venir a mi si no li ho concedeix el meu Pare». L'Apòstol [diu] a **1Co 4[7]**: «Què teniu que no hàgiu rebut?» I en molts altres passatges del Nou i de l'Antic Testament s'ensenya aquesta mateixa tesi, i particularment per mitjà del profeta Ezequiel. En aquest sentit, Déu diu ben clarament que els bons mèrits dels homes (com ara que obeïssin els seus manaments) no el portaran a fer-los bons, sinó que més aviat els tornarà bé per mal i ho farà per ell mateix, no pas per consideració dels homes. Perquè diu: «Així parla el Senyor, el teu Déu: [...] 'No ho faig perquè ho hàgiu merescut, poble d'Israel, sinó pel meu sant nom, que vosaltres heu profanat entre les nacions on anàveu» **[Ez 36,22]**. I, després de moltes paraules del profeta, segueix «'Però tot això no ho faré pas perquè ho hàgiu merescut. Sapigheu-ho bé!»

15. Agustí, *Contra duas epistolas Pelagianorum*, IV, 5, 11 (PL 44, 617).

16. Agustí, *De spiritu et littera*, XIX, 34 (PL 44, 221); *De gratia Christi et de peccato originali*, I, 8, 9 (PL 44, 364 i s.)

17. Les cites bíbliques que segueixen estan extretes de la seva obra: *Contra duas epistolas Pelagianorum*, IV, 6, 14 (PL 44, 618).

[Ez 36,32]. De tot això, sant Agustí, el defensor de la gràcia, conclou juntament amb el santíssim Apòstol, el predicador de la gràcia, que «tot depèn no del voler o dels esforços humans, sinó de la compassió de Déu.» [Rm 9,16], qui no només infligeix el càstig merescut, sinó també la misericòrdia immerescuda¹⁸. Per tant, cap mèrit pot haver aquí, atès que no n'hi ha cap que precedeixi la gràcia. L'home sense gràcia continua sent necessàriament un fill de la ira [cf. Ef 2, 3], perquè només «els qui són guiats per l'Esperit de Déu són fills de Déu» [Rm 8,14].

Primer corol·lari

La voluntat de l'home sense la gràcia no és lliure, sinó que està esclavitzada, encara que no a desgrat¹⁹.

Això se'n desprèn de Rm 7 [Jn 8,34]: «Tothom qui peca és esclau del pecat». La voluntat sense la gràcia cau en el pecat i, per tant, no és lliure [cf. Rm 7,15; 19]. Això és obvi també per les paraules del sant evangelista, quan Crist diu: «Si, doncs, el Fill us fa lliures, sereu realment lliures» [Jn 8,36]. Per això Agustí escriu: «¿Per què brandes el lliure albir, que no serà lliure per obrar la justícia, llevat que fossis una 'ovella'? Així doncs, el que fa als homes ovelles és el mateix que allibera les voluntats humanes per tal que obeeixin santament»²⁰. L'home, però, no és esclau en contra de la seva voluntat, sinó de bon grat. Això també queda ben explicat al primer llibre d'Agustí contra els pelagians, on declara: «Perquè la voluntat no és lliure per fer el bé si l'alliberador no l'ha alliberada per a aquest fi;

WA
148

18. Cf. Agustí, *Ibid.*, IV, 6, 16 (PL 44, 621).

19. Cf. Agustí, *Retractationum*, I, 9, 4 (PL 32, 597). Luther nega l'afirmació que Guillem d'Occam i Gabriel Biel havien repetit freqüentment als seus escrits, a saber: *voluntas (sine gratia) libera* (cf. BSent III, d. 27, q. un., art. 3, dub. 2Q, prop. 1. Ans al contrari, la voluntat no és lliure, sinó esclava del mal.

20. Agustí, *Contra duas epistolas Pelagianorum*, IV, 6, 15 (PL 44, 620).

en canvi, per fer el mal té lliure albir tant aquell a qui l'enganyador subreptíciament o obertament ha fet caure en el delit pecaminós, com aquell altre que se n'ha convençut pel seu compte»²¹. I en el segon llibre de *Contra Julià*, Agustí declara: «Així doncs, ara volem que es perfeccioni l'home, i tant de bo això fos amb el do de Déu i no pas per obra del lliure o, millor dit, de l'esclau albir de la pròpia voluntat!»²²

Segon corol·lari

Quan l'home actua fent allò que està de part seva²³, pecca, donat que per si mateix no pot voler ni pensar.

Aquest corol·lari és evident, perquè «un arbre bord només pot produir o fer fruits dolents» **Mt 7[17; 12,33]**. I, a molts passatges, sant Agustí diu que l'home sense la gràcia és un arbre bord²⁴. Així doncs, faci el que faci, ja sigui que utilitzi la seva raó com li plagui, ja sigui que planegi una acció, ja sigui que ordeni i faci quelcom, [l'home] sempre pecca si no posseeix la fe que actua per la caritat **[cf. Ga 5,6]**. L'Apòstol també afirma això mateix a **Fl 2[13]**: «És Déu –diu– el qui obra en vosaltres tant el voler com l'obrar, segons la seva bona voluntat». I en un altre verset, a **2Co 3[5]**: «No pas que pel nostre compte siguem capaços de pensar res com a vingut de nosaltres mateixos, sinó que la nostra capacitat ve de Déu». Diu Agustí: «Pensar res de bo és menys que desitjar-ho. Perquè pensem

21. Agustí, *Ibid.*, I, 3, 6 (PL 44, 553).

22. Agustí, *Contra Iulianum*, II, 8, 23 (PL 44, 689).

23. L'axioma escolàstic: *'facienti quod in se est Deus non denegat gratiam'*, Luther el refusa, perquè implicava acceptar que hi havia alguna mena de col·laboració home-Déu en la salvació de l'ànima, obligant Déu a recompensar amb la gràcia aquell que es preparés per rebre-la (cf. STh I-II, q. 112, art. 3). Més aviat, l'home quan actua *quod in se est* només pot pecar.

24. Agustí, *De gratia Christi et de peccato originali*, I, 19, 20 (PL 44, 370).

tot allò que desitgem, però no desitgem tot allò que pensem». De la qual cosa conclou el següent: «¿Com és que d'allò que és menys (o sigui, el fet de pensar quelcom de bo), no en som capaços, sinó que la nostra capacitat ens ve de Déu, i d'allò que és més (o sigui, el fet de desitjar quelcom de bo), en som capaços gràcies al lliure albir i sense el divinal adjutori?»²⁵, **Pr 16[1]**: «L'home prepara el cor, però no sense l'ajut de Déu»²⁶. L'Apòstol declara: «Ningú que parli mogut per l'Esperit de Déu no diu: 'Maleït sigui Jesús', i tampoc ningú no pot dir: 'Jesús és el Senyor' si no el mou igualment l'Esperit Sant» **[1Co 12,3]**. A continuació, l'Apòstol parla del sentit espiritual i del sentit propi. De fet, diu 'Senyor', en sentit propi, aquell que amb el so de la seva veu expressa la seva voluntat i el seu pensament²⁷ **[cf. Mt 7,21]**.

Tercer corol·lari

Com que la justícia dels creients està amagada en Déu, però el seu pecat és evident en ells mateixos, és cert que no són condemnats sinó els justos, mentre que els pecadors i les rameres són salvats **[cf. Mt 21,31]**.

El primer cas és clar, donat que la justícia dels fidels prové del fet que només Déu els la imputa, com diu el **Salm 31 [32,2]**: «Feliç l'home a qui el Senyor no li compta la iniquitat». I a un altre **Salm [Sl 121,2]**: «El meu auxili ve del Senyor». I **Os 13[9]**: «Això t'ha perdut, Israel, [t'has rebel·lat contra mi], contra el teu auxiliador». La segona part del corol·lari també es ben palesa, car un altre **Salm** diu que vaig ser concebut en pecat, que el pecat sempre és en mi, és a dir, «als meus ulls sempre seré un pecador» **[Sl 51,5]**. I l'Apòstol

WA
149

25. Agustí, *Contra duas epistolas Pelagianorum*, II, 8, 18 (PL 44, 584).

26. Cf. Agustí, *Ibid.*, II, 9, 19 (PL 44, 585).

27. Cf. Agustí, *De Sermonibus Domini in monte*, II, 25, 83 (PL 23, 1307).

a Col 3[3–4]: «Vau morir –diu–, i la vostra vida està amagada amb el Crist en Déu. Quan el Crist, la vostra vida, sigui manifestat, llavors també vosaltres sereu manifestats amb ell en glòria». Per tant, tot sant és conscientment pecador, però involuntàriament just; pecador segons la realitat, però just en esperança; pecador de fet, però just per la imputació del Déu misericordiós.

Per tant, és cert que només els justos, és a dir, els que no s'imputen cap mena de pecat, que són justos als seus ulls, aquests seran condemnats. Les prostitutes o aquells que s'imputen els pecats, que són prostitutes i pecadors als seus ulls, però que, malgrat això, confessen davant Déu la seva impietat i pregunten en el moment oportú demanant perdó, tot posant la seva confiança en ell i no pas en si mateixos, aquests se salvaran. A això, s'ha d'afegir-hi allò que el Senyor digué als sacerdots i als escribes: «En veritat us dic que els publicans i els pecadors van davant vostre al Regne de Déu» [Mt 21, 31]. I de la mateixa manera: «No he vingut a cridar els justos, sinó els pecadors» [Mt 9,13]; «Els qui estan malalts tenen necessitat de metge» [v. 12]; «Hi ha més alegria per un sol pecador» [Lc 15,10], etc.

TERCERA TESI

La gràcia o l'amor que acudeix en auxili només en cas d'extrema necessitat és un amor totalment ineficaç [cf. 1Jn 3,17], i més aviat no és amor, llevat que per «extrema necessitat» s'entengui no pas el perill de mort, sinó la manca de qualsevol cosa²⁸.

Això es desprèn, en poques paraules, de la dita de sant Ambròs: «La gràcia de l'Esperit Sant no admet dilacions»²⁹. Que l'amor [caritat] no espera el perill de mort queda palès pel manament d'amor

28. Cf. BSent IV, d. 16, q. 4, art. 2, con. 4H–5I.

29. Ambròs, *Expositio evangelii secundum Lucam*, II, 19 (PL 15, 1560).

al proïsme: «Estimaràs el teu proïsme com a tu mateix» [Lv 19,18; Mt 19,19; 22,39]. Tanmateix, no hi ha cap home que no vulgui ser auxiliat davant el perill de mort; i, per consegüent, un mateix també ha d'acudir a ajudar els altres davant el perill de mort, segons el que declara el Salvador a Mt 7[,12]: «Totes les coses que vulgueu que els homes us facin a vosaltres, feu-les també vosaltres a ells». També a 1Jn 3[,17]: «Si algú posseeix béns del món, i veu el seu germà que té necessitat, i li tanca les entranyes, ¿com hi resta l'amor de Déu en ell?»

Primer corol·lari

Jesucrist, la nostra força, la nostra justícia, que escodrinya els cors i les ments, és l'únic que coneix i jutja els nostres mèrits.

Aquest corol·lari és evident en molts passatges de l'Escriptura, com ara 1Cr 28[,9], Dt 8[,2], i en aquest verset del Salm 45 [46,1]: «Déu és el nostre refugi i la nostra força, l'auxiliador en les tribulacions». I 1Co 1[,30] diu: «El qual [sc. Crist-Jesús] ha esdevingut per a nosaltres saviesa de Déu i justícia i santificació i redempció»; i el Salm 7[,10]: «Tu que examines els cors i els ronyons, oh Déu just». La resta del corol·lari és palès per les paraules de l'Eclesiastès 9[,1]: «Els justos i els savis, i les seves obres, són a la mà de Déu, i per tant, l'home no sap si és digne d'amor o d'odi».

WA
150

Segon corol·lari

Com que tot és possible per a qui creu que és Crist qui disposa, és supersticiós cercar altres ajudes, ja sigui en un sant o en un altre, segons la voluntat de l'home.

Que tot és possible per al creient, ho digué el Salvador a Mc 9 [23] i també a Mt 21[,22]: «Tot el que demaneu en nom meu, amb fe, ho rebreu». Per tant, si els creients poden fer tot això aquí, amb més raó ho podran fer allà on «Déu serà tot en tots» [1Co 15,28].

Queda palès, doncs, que és supersticiós atribuir a tal sant aquesta ajuda i a tal altre una altra, segons la nostra pròpia voluntat. També en aquest mateix sentit s'expressa l'Apòstol a **1Co 3[21-22]**: «Totes les coses són vostres, ja sigui la vida o la mort, o les coses presents o les futures». I a **Rm 8[32]**: «¿Com no ens donarà amb ell també totes les coses?»

Agustí, al tercer capítol del tractat *Sobre la gràcia*, diu: «Però no només la ignorància dels que no volen saber, sinó també la dels que simplement són ignorants, no excusa ningú de manera que no hagi de cremar en el foc etern per això. Si no ha cregut perquè no ha escoltat el que hauria d'haver cregut, ¿potser per això hauria de cremar amb menys virulència?»³⁰ A **Mt 19[10-11]** els deixebles diuen: «Si és així la situació de l'home amb la seva muller, val més no casar-se». El Senyor els respon: «No tots accepten aquesta paraula, sinó només aquells a qui és donada». A **Sv 8[21]**: «Ningú no és capaç de practicar la continència si Déu no li ho dona». Pau diu a **2Tm 4[7]**: «He lliurat un bon combat», i en un altre lloc: «Dono gràcies a Déu, que ens dona la victòria» **[1Co 15,57]**. Així mateix: «He acabat la cursa, he guardat la fe» **[2Tm 4,7]**, i en altres llocs: «He obtingut misericòrdia per ser fidel» **[1Co 7,25]**. A **Ef 2[10]**: «Som obra seva, creats en Crist-Jesús, per a bones obres». Agustí [comenta]: «No la creació amb què va donar vida als homes, sinó aquella altra de la qual, ja existint l'home, [el Salm] deia: 'Crea en mi, oh Déu, un cor ben pur'» **[Sl 51,12]**³¹. [I rebla] Agustí: «Puix que la gràcia ajuda perquè cadascú sigui complidor de la llei, sense la qual, qui viu sota la llei, serà tan sols oient de la llei»³². Quan el

30. Agustí, *De gratia et libero arbitrio*, III, 5 (PL 44, 885). Les citacions que venen a continuació es donen segons la versió que recull el propi Agustí.

31. Agustí, *Ibid.*, VIII, 20 (PL 44, 893).

32. Agustí, *Ibid.*, XII, 24 (PL 44, 896), cf. també *Enarrationes in Psalmos*, CXLIII, 2 (PL 37, 1857)

Senyor digué per mitjà d'Ezequiel, al capítol 11[19]: «Trauré d'ells aquest cor de pedra i els en donaré un de carn», no significa «que visquin carnalment els qui han de viure espiritualment», sinó que la pedra, amb la qual es compara el cor dur, no té cap sentiment. ¿Amb quina altra cosa s'hauria de comparar el cor tendre sinó amb la carn que pot tenir sentiments?³³

Tercer corol·lari

El que s'ha dit anteriorment serveix per respondre la qüestió.

QÜESTIÓ SUPLEMENTÀRIA

Tots els batejats en Crist, ¿reben qualsevol dels dos efectes del baptisme de la mateixa manera?

Tesis

WA
151

La gràcia del baptisme és, per norma general, sempre de la mateixa condició, en tant que ve de Déu i forma part d'un sacrament; tanmateix, pot ser de diferent condició quant als ministres, al mèrit, a la passió de Crist i al subjecte receptor.

Per arribar a aquesta conclusió, pressuposo que l'efecte del baptisme és doble. Eliminades totes les causes d'impediment i delimitat el mèrit de la pietat tant de qui l'administra com de qui el rep, un cert efecte resulta objectivament en virtut de l'acció com a tal [*opus operatum*] o del sacrament administrat. Un altre efecte resulta no de l'acció com a tal, sinó de l'acció de qui actua [*opus operans*], de la disposició o del mèrit de qui administra el sacrament o d'aquell que el rep.

33. Cf. Agustí, *De gratia et libero arbitrio*, XIV, 29 (PL 44, 898).

El primer efecte del baptisme, resultant de l'acció com a tal, és pròpiament l'efecte sacramental. En segon lloc, cal fer notar que hi ha tot un seguit de causes que concorren en l'efecte del baptisme. La principal causa efectiva és òbviamment Déu mateix en la seva glòria; després, els mèrits constituïts per la passió de Crist, d'on el sacrament treu la seva eficàcia; tercer, les disposicions del subjecte que el rep; i quart, les disposicions del ministre que l'imparteix. En funció de qualsevol d'aquestes causes, pot variar la gràcia donada en el baptisme³⁴.

34. Cf. Bsent IV, d. 4, q. 2, art. 1, n. 3-4.